

Maciej Skaza*

NAPIĘCIE

TENSION

Część całości i całość z części opisują związek architektury i jej detalu, który zdaje się być nierozzerwalny. W przedstawionym detalu budynku BIGI Atelier, zaprojektowanym przez Tadao Ando, skupiono uwagę na poszukiwaniu istoty współczesnego detalu. Wedle słów Kandyńskiego można ją odnaleźć w przeciwieństwie dwóch elementów – linii i łuku, które tworzą podstawową parę kontrastów linearnych.

Słowa kluczowe: detal, architektura, kompozycja

A part of a whole and the whole made of parts describe the relationship between architecture and its detail, which seems to be inseparable. The BIGI Atelier, designed by Tadao Ando, focuses attention on the research of the essence of contemporary detail. Following Kandynski's theory this essence can be found in the contrast between two elements – line and arc, which shape a basic pair of linear contrasts.

Keywords: detail, architecture, composition

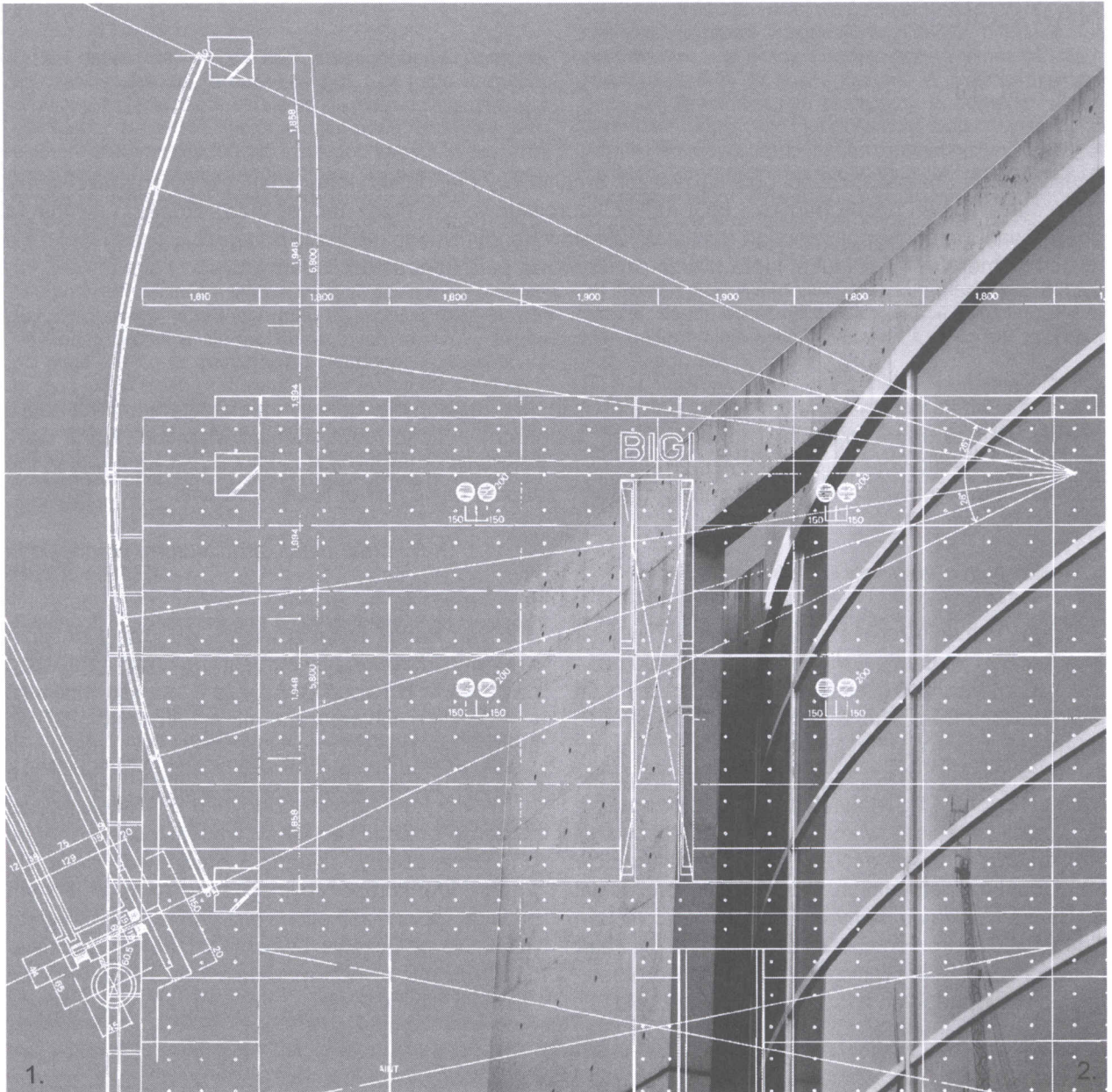
Część całości i całość z części opisują związek architektury i jej detalu, który zdaje się być nierozzerwalny. O znaczeniu tej zależności w kompozycji pisał już Witruwiusz twierdząc, że „*decor*, czyli stosowność w budowli polega na nienagannym wyglądzie całości skomponowanej z poszczególnych elementów uznanych za dobre” [1]. Istoty zastosowania odpowiednich detali poszukuje w konieczności dostosowania architektury w zależności od założeń, zwyczajów lub warunków naturalnych. Wagę detalu podkreślał S. Giedion opisując elementy fasady kościoła San Carlo Alle Quattro Fontane w Rzymie [2], także Peter Zumthor – podając precyzyjny opis połączeń drewnianych bali, z których zbudowano domy w Leis [3].

Ben van Berkel twierdzi wręcz, że „dzięki detalom możemy odkrywać nowe treści i na nowo spoglądać na budowlę, przez co zachowuje ona swoją witalność (...) Detale nieautentyczne mogą natomiast odebrać budowli jej znaczenie, przekształcając ją w pusty monument, pozbawiony własnego czasu i miejsca” [4].

W widoku fragmentu budynku BIGI Atelier (il. 2) możemy poszukiwać istoty współczesnego detalu [5]. Dwie ściany, szklana i betonowa, łączą się według idei kompozycyjnej Tadao Ando w jednym punkcie. Ściana żelbetowa jest prosta, szkło wygięte w łuk. To połączenie dwóch kształtów, i odpowiadających mu dwóch materiałów może przywołać na myśl słowa Petera Zumthora, który o muzyce

* Skaza Maciej, dr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Architektonicznego.

1. BIGI Atelier, Shibuya-ku, Tokyo, 1980–83, proj. T. Ando, Elewacja południowa i detal ściany osłonowej, *Southern elevation and details of curtain wall*, rys. T. Ando, [za:] Tadao Ando. *Details 1*, [red.] Futagawa Y., Tokyo 1991, s. 71
2. BIGI Atelier, Shibuya-ku, Tokyo, 1980–83, proj. T. Ando, widok fragmentu elewacji południowej, *detail-view of southern elevation*, fot. M. Skaza, Tokyo 2012 (w ramach programu konkursowego wyjazdów studialnych i warsztatów „Politechnika XXI wieku – Program rozwojowy Politechniki Krakowskiej – najwyższej jakości dydaktyka dla przyszłych polskich inżynierów” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego)

Jana Sebastiana Bacha pisze: „Konstrukcja sprawia wrażenie klarownej i przejrzystej. Można śledzić z osobna jej elementy melodyczne, harmoniczne i rytmiczne, nie tracąc przy tym poczucia kompozycji jako całości, w której wszystkie szczegóły tworzą sens. Wydaje się, że u podstaw leży klarowna struktura, a śledząc poszczególne wątki muzycznej tkaniny, można domyślić się reguł, które decydują o konstrukcji tej muzyki” [6].

Architektura, jaką ukazuje nam Tadao Ando w tym projekcie, oparta na idei redukcji elementów tworzących kompozycję, zdaje się potwierdzać tezę, że konstruowanie jest sztuką tworzenia całości z części. Tu całość napięcia w detalu zawarto w dwóch przeciwstawionych sobie elementach. Oba „poddają się” zasadom wynikającym ze specyfiki materiału. Chropowaty i matowy beton przeciwstawiony został śliskiej i połyskliwej powierzchni szkła. Możemy śledzić linie i proporcje modułu wynikające z zastosowanego rysunku szalunku. Rytm poziomych i pionowych podziałów, w które wpisują się precyzyjnie rozmieszczone ślady po ściągach. Analogiczne podziały pionowe i poziome odnajdujemy w szklanej ścianie kurtynowej. Również w tym przypadku płaszczyzna szkła, wygięta w łuk, zaprojektowana została zgodnie z ideą architekta: „podziały zostały tak zmniejszone by zakrzywione matowe szkło sprawiało wrażenie jednej płaszczyzny” [7]. Jedyne zwieńczenie szklanej płaszczyzny, profil aluminiowy, podkreśla miejsce połączenia – detal, w którym koncentruje się napięcie pomiędzy linią i łukiem.

Znaczenia takiego połączenia możemy poszukiwać w zapisie myśli Wasyla Kandinsky'ego. „Od prostej różni się wewnętrznie liczbą i rodzajem napięć: linia prosta ma zasadniczo dwa wyraźne napięcia nie odgrywające istotnej roli w przypadku łuku – napięcie zasadnicze łuku tkwi w samym wygięciu (trzeci rodzaj napięcia, który przeciwstawia się obu poprzednim i dominuje nad nimi)” [8]. Napięcia poszukuje Kandinsky w przeciwieństwie tych dwóch elementów twierdząc, iż tworzą one podstawową parę kontrastów linearnych.

Opis tego architektonicznego zdarzenia, znajdującego swą kulminację w punkcie przecięcia linii i łuku, wpisuje się w koncepcję całości projektu. Związek detalu z architektoniczną ideą budynku jest klarowny, niemalże przewidywalny. Zapisany precyzyjnie w rysunku (il. 1) znajduje swoje odzwierciedlenie w przestrzennych kształtach realnej budowli.

Spoglądając na tę architekturę, tytuł *Detal architektoniczny dziś* zdaje się potwierdzać teorię, iż niegdyś był czymś innym, a sposób jego odbierania zmienił się we współczesności. Jak pisze Dariusz Czaja „Powiada się, że w naturze nic nie ginie. W kulturze też. To, co było, zmienia jedynie formy, znaczenia, konteksty” [9]. W detalach budynku BIGI Atelier odnaleźć możemy klarowność i prostotę architektonicznej idei, a kulminacja napięcia, które towarzyszy połączeniu dwóch przeciwstawnych kształtów, materiałów przesądza o współczesnym charakterze detalu. Czy oznacza to jednak, że jego znaczenie pozostanie już niezmiennie? Dziś na to pytanie nie można udzielić odpowiedzi.

PRZYPISY

[1] Witruwiusz, *O architekturze ksiąg dziesięć*, Warszawa 1956, s. 15.

[2] S. Giedion, *Przestrzeń, czas i architektura. Narodziny nowej tradycji*, Warszawa 1968, s. 137–138.

[3] P. Zumthor, *Myślenie architekturą*, Kraków 2010, s. 105.

[4] B. van Berkel, C. Bos, *Niepoprawni wizjonerzy*, Warszawa 2000, s. 19.

[5] F. Dal Co, *Tadao Ando. Complete Works*, Milano 1994, s. 172.

[6] P. Zumthor, *Myślenie architekturą, op.cit.*, s. 10–11.

[7] *Tadao Ando. Details 1*, (red.) Y. Futagawa, Tokyo 1991, s. 68.

[8] W. Kandinsky, *Punkt i linia a płaszczyzna*, Warszawa 1986, s. 84.

[9] D. Czaja, *Gdzieś dalej, gdzie indziej*, Wołowiec 2010, s. 185.

BIBLIOGRAFIA

Berkel van B., Bos C., *Niepoprawni wizjonerzy*, Warszawa 2000.

Czaja D., *Gdzieś dalej, gdzie indziej*, Wołowiec 2010.

Dal Co F., *Tadao Ando. Complete Works*, Milano 1994.

Giedion S., *Przestrzeń, czas i architektura. Narodziny nowej tradycji*, Warszawa 1968.

Kandyński W., *Punkt i linia a płaszczyzna*, Warszawa 1986.

Tadao Ando. Details 1, [red.] Futagawa Y., Tokyo 1991.

Witruwiusz, *O architekturze ksiąg dziesięć*, Warszawa 1956.

Zumthor P., *Myślenie architekturą*, Kraków 2010.